

Zpravodaj

Výzkumného ústavu odborného školství

č. 9

(20. září)

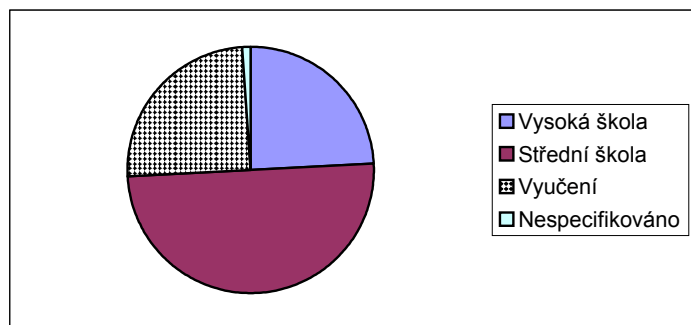
Obraz trhu práce podle inzerátů uveřejněných v Mladé frontě DNES	2	Graf.
Podíl BIBB na evropském výzkumu profesní přípravy	3	Vzdělávací politika EU a struktury a koncepty odborného vzdělávání v zahraničí.
Změny adresy	4,12	BIBB a CEDEFOP
DIHT o reformě duálního systému	4	Koncepce satelitního modelu oborů přípravy.
Francouzské představy o poslání vysokoškolského vzdělávání	6	Příprava reformy vysokoškolského vzdělávání. Dokument nazvaný Za evropský model vysokoškolského vzdělávání. Úkoly tohoto vzdělávání.
Program harmonizace vysokého školství v Evropě	7	Společné prohlášení ministrů školství Francie, Německa, Itálie a Velké Británie. Opatření prováděná ve Francii.
Některé rysy připravovaných reforem vysokoškolského vzdělávání v Německu, v Itálii a ve Velké Británii	8	Charakteristika nedostatků vysokoškolských systémů a návrhy na jejich odstranění.
Co nového v časopisech	11	Journal of Vocational Education and Training, 1999, č.1; Céreq Bref, 1999, č.153; Formation Emploi, 1999, č.65,66; CEDEFOP Info, 1999, č.1
Jak si vedou afričtí Američané (<i>African Americans</i>) ve vzdělávání a na trhu práce	14	Tabulky porovnávací údaje o černých a bílých obyvatelích Spojených států.
Vyšší a vysokoškolské vzdělávání ve Spojených státech	15	Popis systému: přijímací řízení, hodnocení výsledků studia, získávání profesorů.
Podpora studentů vysokých škol ve vybraných evropských zemích	16	Studie EURYDICE.
Proměny světa práce a pracovní právo	18	Mezinárodní kolokvium, Madrid 1998.
<i>Domotika, immotika, urbanika ...?</i>	19	Výrazy z popisů nově vznikajících povolání.
Vznik polytechnik (<i>Ammattikorkeakoulu</i>) ve Finsku	20	Cíle reformy odborného vzdělávání z roku 1991. Charakteristické rysy polytechnik. Obory studia.
Cesta po Evropě s časopisem Le Magazine,	22	Číslo 10/1998. Finsko, Belgie, Itálie, Norsko.
Vzdělanostní struktura obyvatel ve věku 25-64 let ve vybraných zemích (1994)	24	Některé evropské státy, Kanada a USA.

Převážná část tohoto čísla Zpravodaje je věnována problematice vysokoškolského vzdělávání. V souvislosti se směřováním ke vzdělanostní společnosti probíhají v mnoha zemích větší či menší reformy tohoto typu vzdělávání. Reformy jsou většinou vedeny snahou zpřístupnit vysoké školy většímu počtu zájemců, zvýšit úroveň studia (to může být někdy v rozporu s předchozím požadavkem) a zefektivnit vzdělávání (koncept celoživotního vzdělávání je něco jiného než podporování “věčných studentů”). Studium by v ideálním případě mělo být ukončeno osvědčením, které absolventovi zajistí dobré postavení na trhu práce a možnost kdykoliv pokračovat v dalším studiu.

Různým způsobem se řeší i otázky financování vysokého školství. Zkoumá se, kdo má ze vzdělávání největší prospěch a kdo by měl nést náklady na ně. Je-li studium na vysokých školách pro studenty bezplatné, tedy hrazeno z peněz vybraných na daních, pak se to může zdát nespravedlivé vůči lidem, kteří sami (ani jejich děti) nikdy nebudou na vysoké škole studovat. Z celkově vzdělanější společnosti by však přitom měli mít prospěch všichni její členové. Pokud se za studium platí a nefunguje systém půjček nebo stipendií, stává se vysokoškolské vzdělávání nedostupné pro nadané lidi ze sociálně slabších vrstev – ke škodě společnosti jako celku.

Vyplatí se vysokoškolské vzdělání v České republice? Vezměme tuto otázku doslova a neberme v úvahu celkový rozvoj osobnosti a podobné nevyčísitelné hodnoty vzdělání. Koncem 80. let navštívil naši knihovnu student VŠE, který ve své diplomové práci zjišťoval, kolik si za celý život vydělají vysokoškoláci, středoškoláci a vyučení. Tenkrát vypočítal, že nejvíc si vydělají středoškoláci, jejichž pětiletý nárůst již rozdíl v průměrných platech středoškoláků a vysokoškoláků nedokázal vyrovnat. Poměrně značný počet nabídek pracovních míst pro středoškoláky *nebo* vysokoškoláky v současné době by mohl znamenat, že rozdíly v platech nebudou v některých zaměstnáních ani dnes příliš výrazné. Navíc mnozí vysokoškoláci pracují ve státní službě, kde jsou v porovnání se soukromou sférou nižší platy. Při rozhodování o studiu na vysoké škole je proto asi lepší zvažovat nehmotné výhody. **AK**

Obraz trhu práce podle inzerátů uveřejněných v Mladé frontě DNES

Uvedený graf byl vytvořen na základě analýzy inzerátů nabízejících zaměstnání, které byly uveřejněny v MFD v týdnu od 13. do 19. srpna 1999.

Údaje o požadovaném vzdělání byly rozděleny do 4 skupin.

Do první skupiny “vysoká škola” jsou započítány inzeráty, které výslovně udávají požadavek vysokoškolského vzdělání, nebo se pro výkon daného

povolání vysokoškolské vzdělání předpokládá (např. učitel). Poměrně často se vyskytující inzeráty požadující VŠ *nebo* SŠ byly započítány do obou skupin (vysoká škola, střední škola).

Do druhé skupiny “střední škola” byly zařazeny inzeráty, které požadavek daného vzdělání přímo uvádějí, nebo se dá předpokládat (např. asistent, účetní).

Třetí skupina - “vyučení” - zahrnuje nejen inzeráty požadující výslovně absolventy učebních oborů (např. prodavač, truhlář), ale, pro účely tohoto srovnávání, také inzeráty nabízející povolání, která vyučení nevyžadují (např. řidič, vrátný).

Ve čtvrté skupině jsou zařazeny inzeráty, ze kterých není jasný ani stupeň požadovaného vzdělání, ani charakter nabízeného zaměstnání (“Nová, rychle expandující společnost hledá do svého kolektivu aktivní mladé lidi”).

Při interpretaci informací, které lze z grafu vyčíst, je třeba vzít v úvahu, že inzeráty v novinách jsou jen jedním ze způsobů, jakými podniky hledají zaměstnance, a dále časové (1 týden) a místní (Pražské vydání MFD) omezení. **AK**

Podíl BIBB na evropském výzkumu profesní přípravy

V zemích Evropské unie se vyskytuje řada skutečností, na které musí reagovat jejich systémy odborného vzdělávání a profesní přípravy. Jde například o strukturální změny trhu práce, o internacionalizaci hospodářských aktivit, o rozšiřování nových flexibilních způsobů výroby apod. To vyvolává potřebu transnacionálních výzkumů odborného vzdělávání a profesní přípravy. Pro tyto výzkumné aktivity se používá označení "evropský výzkum profesní přípravy". Významnou koordinační roli v něm hraje CEDEFOP v Soluni i ETF v Turíně. Na evropském výzkumu profesní přípravy se podílí i Spolkový ústav odborného vzdělávání - BIBB.

Objektem evropského výzkumu profesní přípravy prováděného BIBB jsou dva tematické okruhy: Prvním okruhem je vzdělávací politika Evropské unie, její cíle, návrhy a nástroje a postoje členských zemí k této politice. Druhým okruhem jsou struktury a koncepty odborného vzdělávání v zahraničí, které se sledují v souvislosti s řešením problémů německého systému profesní přípravy a dalšího vzdělávání.

Výsledkem výzkumných prací realizovaných v rámci prvního tematického okruhu mají být:

- ▣ Analýzy vzdělávací politiky Evropské unie a jejího vlivu na národní systémy odborného vzdělávání a profesní přípravy.
- ▣ Vyhodnocení evropských iniciativ ostatních zemí Evropské unie.
- ▣ Podklady pro tvorbu strategických konceptů německé evropské politiky v oblasti odborného vzdělávání a profesní přípravy.
- ▣ Analýzy transnacionálních procesů přenosu inovací.
- ▣ Příspěvek k evaluaci účinnosti evropských programů odborného vzdělávání a profesní přípravy.
- ▣ Příspěvek k rozvoji evropských nástrojů sloužících ke zvýšení transparentnosti vzdělávacích systémů a kvalifikačních dokladů.
- ▣ Do tohoto tematického okruhu spadají i práce, jimiž se BIBB v roce 1999 podílí na mezinárodních projektech týkajících se výzkumu struktury úrovně vzdělávání v Německu, ve Francii, ve Velké Británii a ve Španělsku, statistického šetření dalšího vzdělávání v Evropě a přípravy modelů standardů profesní přípravy.

Výsledkem výzkumných prací realizovaných v rámci druhého tematického okruhu mají být:

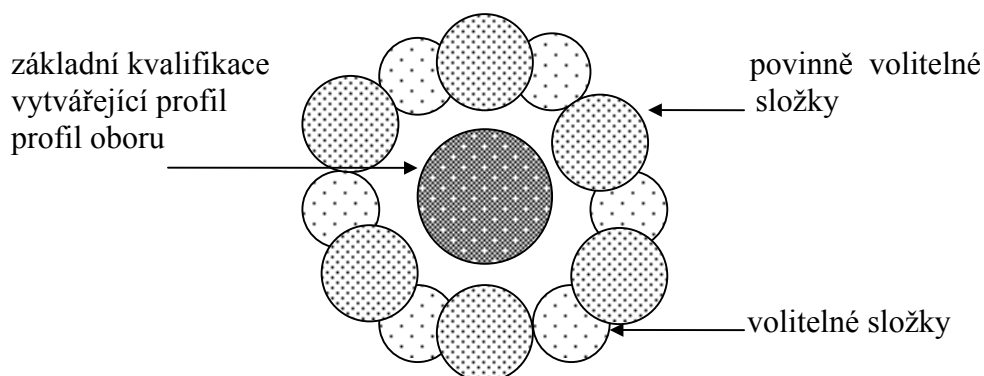
- ▣ Poznatky o strukturách, obsazích a reformních opatřeních v ostatních zemích Evropské unie.
- ▣ Systematické posuzování silných a slabých stránek německého odborného vzdělávání a profesní přípravy pomocí poznatků týkajících se zahraničních vzdělávacích systémů.
- ▣ Příspěvek k formulování národního konceptu reformu a k vypracování alternativních návrhů.
- ▣ Zdokonalování metod a nástrojů mezinárodního výzkumu sloužícího jako nástroj k řešení problémů.

K hlavním projektům realizovaným v rámci tohoto tematického okruhu patří projekty Duální a školské systémy profesní přípravy v mezinárodním srovnání, Modularizace profesní přípravy v Nizozemsku a ve Velké Británii, Dodatkové kvalifikace v evropském srovnávání a Výkonové charakteristiky německého systému odborného vzdělávání v mezinárodním - evropském srovnání.

Mezinárodní srovnávací výzkum se bude zaměřovat i na sledování výsledků reformu systémů odborného vzdělávání a profesní přípravy v zemích, které usilují o přijetí do Evropské unie. Zájem o tyto výsledky je dán kromě jiného i tím, že některé z těchto zemí se

hodnotami tohoto koridoru jsou dva roky a tři a půl let. Časový koridor vytváří podmínky pro to, aby jak učeň, tak podnik mohl vybírat a upravovat i obsah profesní přípravy. Satelitní model počítá s tím, že pro každý učební obor budou pevně stanoveny ty části obsahu přípravy, které poskytují “základní kvalifikace vytvářející profesní profil oboru - *berufsprofilgebende und ergänzende Qualifikationen*”. Vedle nich však bude možno získat i prohlubující, doplňující nebo zvláštní kvalifikace, a to pomocí povinně volitelných složek přípravy - *Wahlpflichtbausteine* a volitelných složek přípravy - *Wahlbausteine*.

Schéma satelitního modelu

» Podniky mohou samy rozhodnout o tom, ve kterém časovém období a v jaké posloupnosti do profesní přípravy zařadí povinně volitelné a volitelné složky. Kromě toho mohou určitou část učební doby vyhradit pro poskytování speciálních, pro podnik nezbytných kvalifikací.

» Podniky mohou absolventům profesní přípravy vydávat certifikáty, v nichž jsou definovány získané profilující a doplňující kvalifikace, uvedeny informace o povinně volitelných složkách a o volitelných složkách, které byly součástí obsahu profesní přípravy. Kromě toho mohou v těchto certifikátech uvádět témata praktické části závěrečné zkoušky a poznámky o výkonech učňů v podniku. Očekává se, že takto koncipované certifikáty lépe vystihnou profesní způsobilosti učňů.

Návrh satelitního modelu oborů profesní přípravy je jedním z možných řešení rozporu mezi oprávněným požadavkem jednotného zaměření profesní přípravy v určitém oboru, jímž se zajišťuje obecné uznání získané kvalifikace, a stejně oprávněným požadavkem vnitřní diferenciaci a flexibilizaci profesní přípravy. Návrh DIHT zjevně straní zaměstnavatelům a jejich volání po přizpůsobení profesní přípravy potřebám podniků. Nepovažuje profesní přípravu za druh vzdělávání a jednostranně akcentuje její kvalifikační funkci. To bude patrně nesnadno přijatelné jak pro státní orgány, tak pro odborové svazy. Jistě však jde o významný příspěvek k probíhající diskusi o budoucnosti duálního systému v Německu. ■

Prameny:

Wege zu einer modernen Beruflichkeit. Leitlinien Ausbildungsreform. Wirtschaft und Berufserziehung, 1999, č.6, s. 26-30.

Zwischen dynamischer Beruflichkeit und ganzheitlichem Passepartout. Wirtschaft und Berufserziehung, 1999, č.6, s. 2-3.

Das System bietet genug Freiraum für eine Ausbildungsreform, die die Veränderungen und Herausforderungen in der Wirtschaft aufgreift und Betrieben wie Jugendlichen nützt. Wirtschaft und Berufserziehung, 1999, č.6, s. 6-12.

Uvedeným tématem se zabývají i tyto články Zpravodaje VÚOŠ:

Satelitní model oborů profesní přípravy v duálním systému 4/99

Post scriptum diskuse o německém systému profesní přípravy 5/99

(U tohoto článku jsou uvedeny odkazy na další články zabývající se diskusí o reformě německého duálního systému.)

Francouzské představy o poslání vysokoškolského vzdělávání

Ve Francii sílí kritika systému vysokoškolského vzdělávání. Vytýká se mu jeho nepřehlednost a neuspořádanost, byrokratičnost a neschopnost poskytovat rovné šance všem zájemcům o vzdělávání. Požaduje se, aby bylo nově formulováno poslání vysokoškolského vzdělávání a aby se zjednodušila struktura a organizace vysokých škol. Představy o moderním vysokoškolském vzdělávání musí brát ohled na důsledky rozvoje informačních technologií, na změny podmínek práce, na rozrůzněnost profesních drah, na potřebu celoživotního vzdělávání, na proměnu povahy vědomostí a způsobů jejich získávání, na nový charakter vztahů mezi státem, podniky a společnostmi i na evropskou integraci.

Hlavním posláním vysokých škol má být služba studentům. Každý student by měl opouštět vysokou školu s diplomem, který má svou váhu na trhu práce, a měl by mít možnost znovu se do školy vracet a pokračovat ve studiu. Systém vysokých škol by měl být homogenní, jednotlivé vysoké školy by měly získat vyšší autonomii, ale současně by měly být podrobovány systematické evaluaci.

V rámci přípravy reformy vysokoškolského vzdělávání byl vypracován poměrně rozsáhlý analyticko-koncepční materiál nazvaný *Pour un modèle européen d'enseignement supérieur – Za evropský model vysokoškolského vzdělávání*¹, který podrobněji rozebírá nedostatky současného systému vysokých škol a naznačuje principy, podle nichž by měla postupovat jeho reforma. Jedna část tohoto materiálu se zabývá posláním vysokoškolského vzdělávání. To je totiž východiskem pro všechny úvahy týkající se budoucí podoby systému vysokých škol. Vysokoškolské vzdělávání by podle představ autorů materiálu mělo plnit tyto úkoly:

✧ Umožňovat každému studentovi, aby dosáhl co nejvyšší úrovně svého rozvoje

Úkolem vysokých škol není poskytnout všem studentům akademické vzdělání stejné úrovně. Vysokoškolské studium však musí umožnit každému, aby našel oblast, ve které může vyniknout. Proto je nezbytné umožnit vytváření individuálních cest ve studiu, odstranit slepé uličky, rozšířit počet drah vedoucích ke vzdělání stejné úrovně.

Vysoké školy budou muset vybavit úplnými informacemi o možnostech studia pracovníky odpovědné za poskytování poradenských služeb žákům sekundárních škol.

Každý student musí mít možnost navštěvovat souběžně několik vysokoškolských kurzů, a to i takových, které nejsou obsahově příbuzné.

✧ Rozšiřovat fond vědomostí a poznatků

Jedním z nejdůležitějších úkolů vysokých škol je rozšiřovat fond vědeckých poznatků získávaných pomocí výzkumu. Do aktivit univerzit se proto budou muset zapojovat i pracovníci výzkumných institucí. Na základě uzavřených smluv budou uvádět studenty do problematiky výzkumných činností a budou tak spojovat svou vědeckou činnost s činností pedagogickou.

✧ Přípravovat studenty k výkonu povolání a k začlenění do podniků

Jedním z hlavních úkolů vysokých škol musí být příprava studentů na profesní život. Ve všech oborech se musí pěstovat podnikatelská kultura, která zhodnocuje iniciativnost a ochotu riskovat. S ohledem na to bude nutno nově vybrat obsah a upravit způsoby vzdělávání. Velkou pozornost je nutno věnovat vzdělávání na základě učební smlouvy. Očekává se, že velkou pomoc v tomto směru mohou vysokým školám poskytnout různá sdružení jejich absolventů.

¹ Originální znění najdete na internetové adrese <http://www.education.gouv.fr/forum/attali.htm>

Vysoké školy by měly poskytovat výzkumným pracovníkům, kteří na nich působí, podporu při zakládání inovativních podniků. Ty se mohou stát zdrojem prostředků pro další rozvoj výzkumné práce.

Snaha o zdůraznění profesního charakteru vysokoškolského studia musí být doprovázena prohlubováním “základní kultury” studentů pomocí prvků humanitních věd, které budou součástí všech studijních programů. Tato “základní kultura” by měla napomoci všem absolventům vysokých škol porozumět světu, otevřít se novým technologiím, naučit se učit, získat racionální způsoby uvažování a měla by se stát konstituujícím prvkem jejich intelektuální výbavy.

✧ **Soustavně udržovat a rozšiřovat kompetence**

Zvyšování úrovně vzdělanosti nemusí spočívat v prodlužování doby počátečního vzdělávání. Každý, kdo získal první univerzitní diplom, by měl mít právo v kterémkoli období svého života vrátit se na vysokou školu a získat vzdělání vyšší úrovně.

Všechny programy vysokoškolského vzdělávání musí brát ohled na získané profesní zkušenosti a na výsledky dalšího vzdělávání v podnicích, s nimiž studenti vstupují na vysoké školy. Je zapotřebí vypracovat způsoby hodnocení těchto zkušeností tak, aby bylo možno s ohledem na jejich obsah a úroveň upravovat individuální studijní plány.

✧ **Podporovat sociální spravedlnost**

Vysokoškolské vzdělávání musí napomáhat k odstraňování sociální nerovnosti. Je proto zapotřebí vytvořit prostředky finanční i kulturní výpomoci studentům pocházejícím ze znevýhodněného prostředí. Tyto prostředky musí působit již na žáky lyceí. V rámci těchto opatření bude nutno zřizovat nově koncipované třídy připravující ke studiu na vysokých školách.

✧ **Zvýraznit otevřenost vůči světu**

Vysoké školy musí umožňovat svým studentům, aby část studia absolvovali v zahraničí - a recipročně se musí otevírat zahraničním studentům. Aby se zahraničním studentům usnadnilo vzdělávání na francouzských vysokých školách, bude nezbytné, aby vyučování zčásti probíhalo v angličtině.

Otevřenost vysokých škol vůči světu spočívá i v tom, že školy budou vyhledávat v zahraničí nejlepší profesory a budou vytvářet optimální podmínky pro to, aby mohli působit ve Francii.

✧ **Respektovat evropský model vysokoškolského vzdělávání**

Vysokoškolské vzdělávání musí získat mezinárodní, evropskou dimenzi. Evropská dimenze neznamená unifikaci vysokoškolského vzdělávání. Jde o harmonizaci vysokoškolského vzdělávání a ne o jeho sjednocování. Měl by vzniknout konvergentní systém diplomů a vzdělávacích programů respektující specifické rysy národních vysokoškolských systémů. Konvergentní systém diplomů však lze vytvořit až tehdy, kdy budou k dispozici nástroje jejich evaluace a kritéria pro posuzování jejich rovnocennosti. ■

Program harmonizace vysokého školství v Evropě

Po kolokviu, které se uskutečnilo 25. května 1998 na pařížské Sorbonně, podepsali ministři školství Francie, Německa, Itálie a Velké Británie společné prohlášení týkající se studia na evropských vysokých školách. V něm se vyslovili pro zřízení “otevřeného evropského prostoru pro vysokoškolské vzdělávání”. Toto prohlášení je reakcí na materiál Evropské komise nazvaný “Pro evropský model vysokého školství”.

V návaznosti na to zveřejnil 30. listopadu 1998 francouzský ministr školství program opatření, která dopomohou k harmonizaci francouzského vysokého školství s vysokým školstvím ostatních evropských zemí. Tento program počítá s tím, že vysokoškolské studium bude rozděleno do dvou úseků - "pré-licence" a "post-licence". Vysokoškolské vzdělávání bude mít tři úrovně, označované tak, jak je ve Francii zvykem, jako bac+3, bac+5 a bac+8. Číslice vyjadřují počet let, které vysokoškolské studium trvá po složení bakalaureátu. Dosavadní názvy diplomů zůstávají zachovány, ale druhy studia musí být propříště označovány i uvedeným novým způsobem, aby bylo možno snadno určit, kterým druhům studia v ostatních evropských zemích jsou rovnocenné. Pro zvýšení srozumitelnosti na evropském trhu se diplomy úrovně bac+5 *Diplôme d'études approfondies* - DEA (diplom o absolvování prohlubujícího studia) a *Diplôme d'études supérieures spécialisées* - DESS (diplom o absolvování specializovaných vysokoškolských studií) označují jako diplomy *maître*. Zavádí se i nový druh studia vedoucí k získání licenciátu, tedy vzdělání úrovně bac+3, *licence professionnelle*. K studiu se mohou přihlásit ti, kteří absolvovali vyšší odborné studium (bac+2) a mají *Diplôme universitaire de technologie* - DUT (Univerzitní technologický diplom) nebo *Brevet de technicien supérieure* - BTS (vysvědčení vyššího technika). ■

Pramen: Neuorganisation des Hochschulwesens für eine europäische Harmonisierung. CEDEFOP INFO, 1999, č.1, s. 8.

Některé rysy připravovaných reforem vysokoškolského vzdělávání v Německu, v Itálii a ve Velké Británii

Ve Francii se připravuje reforma vysokoškolského vzdělávání. V souvislosti s tím vznikl analyticko-koncepční materiál nazvaný Za evropský model vysokoškolského vzdělávání (viz s. 6). Tento materiál si také všímá probíhajících reforem vysokoškolského vzdělávání v zahraničí. Informace o nich jsou vybírány účelově, obsahují především to, co má význam pro orientaci tvůrců projektu francouzské reformy systému vysokých škol. Jde hlavně o charakteristiku nedostatků zahraničních vysokoškolských systémů a o návrhy na jejich odstranění. To je však na nich zajímavé, protože postihují skutečnosti, kterým se jinak věnuje malá pozornost. Proto jim ve Zpravodaji VÚOŠ věnujeme místo.

Německo

V Německu je nyní 226 vysokoškolských vzdělávacích zařízení. Jde o 88 univerzit a o 138 vysokých odborných škol (*Fachhochschulen*). Studium na univerzitách je pětileté, na vysokých odborných školách čtyřleté.

Pro uchazeče, kteří složili maturitní zkoušku, teoreticky neexistuje omezení v přístupu na vysoké školy. V některých oborech však platí *numerus clausus*, který limituje počty přijímaných studentů.

Vysokoškolské vzdělávání v Německu trpí některými nedostatky:

- > Neexistuje průběžná kontrola výsledků vzdělávání a to má za následek, že se neúměrně prodlužuje délka studia. Průměrný věk absolventů univerzit je 28 let, průměrný věk doktorandů 32 let.
- > Konstrukce oborů je často málo srozumitelná a diplomy nejsou kompatibilní s diplomy anglosaských univerzit.
- > Studium je značně akademické, studenti během něho přijdou málokdy do kontaktu s podniky. V současné době ovšem roste počet těch, kteří získali profesní kvalifikaci již před vstupem na vysoké školy.

Spolková vláda a vlády jednotlivých zemí se rozhodly novelizovat zákon o organizaci vysokých škol z roku 1976. Návrh novelizace počítá s těmito opatřeními:

Prostředky pro výzkum a vyučování by měly být univerzitám přidělovány na základě výkonových kritérií a ne pouze podle počtu studentů, jak je tomu doposud. Výkony univerzit budou průběžně posuzovány a výsledky evaluace se budou zveřejňovat.

Univerzity budou mít právo vybírat do oborů, v nichž je zaveden *numerus clausus*, 20% studentů na základě přijímacího rozhovoru. Budou moci realizovat kromě obvyklých oborů i obory vedoucí k získání diplomů anglosaského typu Bachelor a Master. V souvislosti s tím budou zavedeny “přechodové jednotky” s anglickým vyučovacím jazykem.

V souvislosti se zvyšováním autonomie univerzit budou posíleny pravomoci rektora (prezidenta). V čele univerzity bude stát rada univerzity (*Hochschulrat*) složená z rektora, z profesorů, ze zástupců vyučujících a studentů. Ta bude pečovat o vnitřní evaluaci vyučujících. Výsledky této evaluace budou mít vliv na jejich odměňování. Rada se bude zabývat i finančními záležitostmi univerzity.

Novela zákona předpokládá, že budou zavedeny průběžné zkoušky, jichž bude možno využít k získání diplomů různé úrovně. Studenti, kteří se přihlásí k závěrečným zkouškám dříve, než předpokládá studijní plán, budou moci v případě neúspěchu zkoušky opakovat bez jakéhokoli znevýhodnění.

Počítá se s tím, že novela zákona poněkud omezí autonomii profesorů. I jejich pedagogické a výzkumné výsledky budou předmětem evaluace.

Itálie

V Itálii se postupně uskutečňuje reforma celého vzdělávacího systému, včetně systému vysokých škol. V něm se projevují tyto nedostatky:

- > Až 30 % studentů opouští vysoké školy po absolvování prvního ročníku; dvě třetiny studentů vysokých škol nezískají žádný diplom. Průměrný věk, v němž studenti získávají první vysokoškolský diplom, je 27 let. 70% studentů se domnívá, že pochybili při volbě studijního oboru.
- > Současný systém vysokoškolského vzdělávání není schopen zajistit absolventům sociální vzestup. Počet stipendií a jejich výše jsou nízké, v roce 1995 získávalo stipendium jen asi 3% studentů.
- > V odborně zaměřených oborech krátkého typu, které byly zavedeny v roce 1993, dnes studuje pouze 8,2% studentů.
- > Některé univerzity nejsou vybaveny natolik, aby mohly přijmout všechny uchazeče o studium.
- > Kariérní dráhy vysokoškolských učitelů jsou blokovány, vypisuje se málo konkursů na profesorská místa.

S ohledem na uvedené nedostatky vysokoškolského vzdělávání se připravují tato opatření:

- > Zlepšení profesní orientace před vstupem na vysoké školy a zvýšení individuální péče o studenty pomocí tutorátu by měly omezit předčasné opouštění vysokých škol.
- > Zvýšená péče o znevýhodněné studenty by měla otevřít přístup k vysokoškolskému vzdělávání zájemcům ze sociálně slabých vrstev.
- > Rozčlenění neúnosně velkých univerzit (římské, neapolské, milánské a boloňské) na menší celky (dosahující maximálního počtu 40.000 studentů) by mělo zefektivnit a zpružnit organizaci škol. Vláda však nepřijala návrh na omezení počtu přijímaných studentů pomocí stanovených kvót.
- > Zlepšení možnosti profesní kariéry vyučujících, včetně zavedení hodnotících kritérií pro posuzování úrovně vědecké a pedagogické práce vysokoškolských učitelů.
- > Zvýšení autonomie univerzit v oblasti akademické, vědecké a finanční.
- > Reforma studijních oborů, která by měla zvýšit počet krátkých oborů a rozšířit možnosti doktorandského studia.
- > Otevření vysokoškolského studia pro ředitele primárních a profesory sekundárních škol.

Velká Británie

Ministr vzdělávání konzervativní vlády vytvořil v únoru 1996 komisi, která měla za úkol zhodnotit vysokoškolské vzdělávání v Británii a navrhnout jeho reformy pro příští dvacetiletí. Komise předložila požadovanou zprávu až ministru nové, labouristické vlády, který ji přijal. Jisté výhrady vyslovil pouze k návrhům týkajícím se financování vysokých škol.

Zpráva komise konstatuje, že hlavní nedostatky vysokoškolského vzdělávání souvisejí s poklesem veřejných výdajů, který v přepočtu na jednoho studenta dosáhl za uplynulých dvacet let 40%, a se zvýšením počtu posluchačů vysokých škol. Počet vysokoškolských institucí ve sledovaném období sice vzrostl ze 31 na 176, ale spolu s tím došlo k velkému rozrůznění jejich úrovně a prestiže. Značná propast se vytvořila mezi tradičními univerzitami a novými *Polytechnics*. Rozdíly mezi vysokými školami se projevují i v jejich sociálně kulturním prostředí – do méně prestižních škol vstupují především studenti z málo podnětného prostředí – a v jejich technickém vybavení. Většina vysokých škol trpí nedostatkem finančních prostředků.

Komise předložila 122 návrhů na zlepšení situace v systému vysokoškolského vzdělávání. Ty se týkají těchto oblastí:

- > Zvýšení počtu studentů vysokých škol: Doporučuje se vytvářet podmínky pro to, aby do denních forem studia vstupovalo 45% absolventů sekundárních škol (oproti dnešním 32%).
- > Zlepšení úrovně a obsahu vzdělávání: Doporučuje se, aby *Quality assurance agency - QAA* byla pověřena úkolem pečovat o úroveň vzdělávání a aby v souvislosti s tím stanovila minimální požadavky pro získání jednotlivých certifikátů. V případě, že by některé vysoké školy tyto požadavky nerespektovaly, měla by QAA mít právo navrhnout, aby těmto školám byly zastaveny subvence z veřejných zdrojů.
- > Rozrůznění studijních oborů a jejich přizpůsobení požadavkům trhu práce: každý student by měl mít příležitost k tomu, aby již v rámci svého studia získal první profesní zkušenosti. Studenti by také měli získat širší přístup k novým technologiím a každý z nich by měl být vybaven osobním počítačem. Měly by vzniknout nové druhy oborů, které budou poskytovat kvalifikaci různé úrovně - a to i nižší než je obvyklý *Bachelor's degree* - nebo kvalifikaci specializovanější. Měly by vzniknout i studijní obory vhodné pro znevýhodněnou část populace.
- > Vyučující a vyučovací metody: měly by být urychleně vypracovány nové zásady odměňování vyučujících a měl by být zřízen specializovaný ústav, jehož úkolem by bylo vyvíjet a rozšiřovat nové vyučovací metody, včetně metod založených na využití nových informačních a komunikačních technologií.
- > Výzkum: měly by se prohlubovat partnerské vztahy mezi veřejným a soukromým sektorem, které by přinesly dodatečné příjmy využitelné pro zlepšení vybavení vysokých škol.
- > Úloha regionů: doporučuje se zřídit regionální fondy, které by vysokým školám umožnily lépe uspokojovat potřeby průmyslových a obchodních podniků v regionu.
- > Financování: komise navrhla, aby větší část nákladů na vysokoškolské vzdělávání nesli ti, kdo z něho mají prospěch. Každý student by měl hradit asi jednu čtvrtinu nákladů na své vzdělávání. Stát by měl zvyšovat svůj podíl na financování vysokých škol podle toho, jak se bude vyvíjet hrubý domácí produkt. Tuto část návrhů však labouristická vláda nepřijala. Dává přednost diferencovanému přístupu ke studentům, který respektuje jejich finanční možnosti. Uvažuje se o systému půjček a podpor, při jejichž poskytování by se přihlíželo k příjmu rodičů.

Co nového v časopisech

Journal of Vocational Education and Training	
<p>NOBLE, Charles - HILL, Doug - SMITH, Erica - SMITH, Andrew</p> <p>Policy Issues in the Implementation of “User Choice” in the Australian Training Market. [Politické problémy při zavádění “uživatelské možnosti výběru” na australském trhu odborné přípravy.]</p> <p>Journal of Vocational Education and Training, 51, 1999, č.1, s.5-22. 1 obr., lit.35.</p> <p>Možnost výběru odborné přípravy uživatelem má zvýšit vnímavost systému odborného vzdělávání a přípravy vůči zákazníkům. Veřejné fondy jsou přidělovány jednotlivým poskytovatelům odborné přípravy podle toho, kolik zákazníků (zaměstnavatelů nebo studentů) o ně projeví zájem. Problémy s hodnocením odborné přípravy ve venkovských nebo odlehlých oblastech. Vliv, jaký bude mít možnost výběru odborné přípravy uživatelem na znevýhodněné skupiny. Stane se trh odborné přípravy za nových podmínek konkurenčnější? Jak se přizpůsobí soukromé a jak státní instituce?</p>	<p>PITHERS, R.T. - SODEN, Rebecca</p> <p>Assessing Vocational Tutors’ Thinking Skills. [Hodnocení dovednosti myslet u učitelů v odborném vzdělávání a přípravě.]</p> <p>Journal of Vocational Education and Training, 51, 1999, č.1, s.23-37. 2 tab., lit.16.</p> <p>Po učitelích se nyní vyžaduje, aby učili přenositelné dovednosti myslet. Test kritického uvažování (<i>Critical Reasoning Test</i> - CRT) by měl pomoci posoudit dovednost myslet u samotných učitelů, a tak poskytnout výchozí bod pro další výzkum. Spojení mezi vlastní dovedností myslet a schopností učit této dovednosti žáky. Výsledky CRT provedeného u 256 učitelů v Austrálii a ve Velké Británii byly srovnávány s výsledky CRT u 672 vedoucích pracovníků v 6 různých profesích a 437 studentů dalšího vzdělávání ve Velké Británii. Problematický koncept “dovednosti myslet”.</p>
<p>VELDE, Christine - COOPER, Tom J. - HARRINGTON, Sandra - MAILLER, Emma</p> <p>Vocational Educators’ Perspectives of Workplace Learning: a case study on senior schooling. [Názory učitelů odborné přípravy na učení na pracovišti: případová studie o středoškolském vzdělávání.]</p> <p>Journal of Vocational Education and Training, 51, 1999, č.1, s.39-60. 10 tab., lit.29.</p> <p>Článek podává zprávu o případové studii, která hodnotila různé modely učení zavedené v současné době ve velké soukromé chlapecké střední škole (<i>college</i>) u Brisbane v Austrálii. Různé kombinace programů školního vyučování a práce včetně nového systému učňovství. Metodika studie zahrnuje rozhovory s učiteli, studenty a zaměstnavateli, při kterých se má zjistit, jak dotazovaní vnímají kompetence, učební výsledky a přípravu získanou v průběhu programu. Článek prezentuje 1.stadium studie, tzn. názory učitelů.</p>	<p>BLACKMORE, Paul</p> <p>A Categorisation of Approaches to Occupational Analysis. [Kategorizace přístupů k profesní analýze.]</p> <p>Journal of Vocational Education and Training, 51, 1999, č.1, s.61-76. Lit.56.</p> <p>Přehled jednotlivých přístupů k profesní analýze a jejich předností a slabiny. Profesní analýza by měla brát v úvahu nejen výkon, ale i intelektuální procesy, které výkon umožňují. Definice termínů role, funkce a dovednost.</p>
<p>ATHERTON, James</p> <p>Resistance to Learning: a discussion based on participants in in-service professional training programmes. [Odpor k učení: diskuse založená na rozhovorech s účastníky profesních programů přípravy při zaměstnání.]</p> <p>Journal of Vocational Education and Training, 51, 1999, č.1, s.77-90. 1 tab., lit.23.</p> <p>Zkoumání povahy a míry odporu k učení u 124 účastníků studia při zaměstnání v oblasti sociálních služeb.</p>	<p>CORNFORD, Ian R.</p> <p>Rediscovering the Importance of Learning and Curriculum in Vocational Education and Training in Australia. [Znovuobjevení významu učení a kurikula v odborném vzdělávání a přípravě v Austrálii.]</p> <p>Journal of Vocational Education and Training, 51, 1999, č.1, s.93-113. Lit.50.</p> <p>Úzké zaměření na přípravu založenou na kompetencích nepřináší efektivní výsledky. Význam vzdělávání učitelů a dostupnosti kvalitních kurikulárních dokumentů pro odborné vzdělávání a přípravu.</p>

<p>Journal of Vocational Education and Training</p> <p>WESTPHALEN, Sven-Åge Continuing Vocational Training: from statistical necessity to analytical complexity. [Další odborná příprava: od statistické nezbytnosti k analytické složitosti.] Journal of Vocational Education and Training, 51, 1999, č.1, s.115-127. 4 obr., lit.9. Kdo má prospěch z investic do další odborné přípravy a kdo by tedy měl nést náklady na ni. Vztah mezi typy další odborné přípravy, úrovněmi financování a úrovněmi, na kterých se projevují výsledky.</p>	<p>KILPATRICK, Sue - BELL, Rowena - FALK, Ian The Role of Group Learning in Building Social Capital. [Úloha skupinového učení v budování sociálního kapitálu.] Journal of Vocational Education and Training, 51, 1999, č.1, s.129-144. Lit.25. Sociální kapitál pomáhá při vytváření ekonomiky a sociálně životaschopných učících se společenství (geografických, profesních, zájmových nebo podnikatelských). Příklad seskupení zemědělských podniků v Austrálii, které pořádá pro své členy neformální odbornou přípravu.</p>
<p>JONES, Anne The Place of Judgement in Competency-based Assessment. [Místo úsudku v hodnocení založeném na kompetencích.] Journal of Vocational Education and Training, 51, 1999, č.1, s.145-160. Lit.28. Diskuse o vzdělávání založeném na kompetencích. Úsudek hraje vůdčí roli ve veškerém učení a hodnocení. Nepostihnutelné (<i>tacit</i>) vědomosti a úsudek v odborném vzdělávání.</p>	<p>Céreq Bref</p> <p>MANSUY, Michèle - THIREAU, Véronique Quels secteurs pour les débutants? [Která odvětví pro začátečníky?] Céreq Bref, 1999, č.153, s.1-4. 3 tab. Interpretují se výsledky výzkumu Generace 92 a uvádějí se zjištění o tom, ve kterých odvětvích se, v závislosti na úrovni svého vzdělání, nejčastěji uplatňují absolventi škol z roku 1992, a o tom, jak silná je jejich meziodvětvová mobilita. Sledují se také důvody této mobility a její závislost na míře zkušeností získaných při nástupu do zaměstnání.</p>
<p>Formation Emploi</p> <p>VERNEAU, Patrick - CHARRAUD, Anne-Marie - PERSONNAZ, Elsa Les Certificats de qualification professionnelle concurrencent-ils les diplômes? [Konkurují osvědčení o profesní kvalifikaci diplomům?] Formation Emploi, 1999, č.65, s.5-21. 4 tab., lit.24. Srovnávají se osvědčení o profesní kvalifikaci, která od r.1987 udělují jednotlivá odvětví, s certifikáty získávanými ve školském systému. Sleduje se situace v potravinářském průmyslu, v kovodělném průmyslu a ve zpracování umělých hmot. Uvádějí se rozdíly v přístupech uvedených odvětví k vytváření těchto osvědčení, v odlišnosti obsahu přípravy a v podmínkách pro jejich získání. Popisují se rozdíly mezi osvědčeními o profesní kvalifikaci a certifikáty vydávanými ve školském systému. Upozorňuje se na heterogenost vydávaných osvědčení o profesní kvalifikaci.</p>	<p>SILBERMAN, Roxane - FOURNIER, Irène Les enfants d'immigrés sur le marché du travail. Les mécanismes d'une discrimination sélective. [Děti přistěhovalců na trhu práce. Mechanismy výběrové diskriminace.] Formation Emploi, 1999, č.65, s.31-55. 8 tab., lit.39. V důsledku změn ve výrobě ubývá méně kvalifikovaných pracovních míst, ve kterých se uplatňovala především mládež z rodin přistěhovalců, což znesnadňuje její sociální asimilaci. Ověřuje se hypotéza o diskriminaci této mládeže. Bere se v potaz sociální původ a s ním související aspirace a strategie vzdělávání, pozice rodičů na trhu práce, subjektivní představy o uplatnění a z nich vycházející způsoby chování. Srovnává se vzorek přistěhovalců z Portugalska se vzorkem přistěhovalců z Maghrebu. Rodiny pocházející z Maghrebu dávají před odborným vzděláváním přednost nižšímu všeobecnému vzdělávání a to zvyšuje nejistotu jejich dětí na trhu práce. Rozpor mezi ambicemi mládeže a reálnými možnostmi je uskutečnit vyvolává negativní projevy chování, které nepříznivě ovlivňují ochotu zaměstnavatelů tuto mládež zaměstnávat.</p>

! CEDEFOP sídlí od července letošního roku na novém místě. Zatímco poštovní adresa (CEDEFOP, PO Box 27 – Finikas, GR-55 102) zůstává stejná, při osobní návštěvě Soluně ho najdete na adrese:

Evropis 123, GR-570 01 Pylea
nebo
Ευρώπη 123, 570 01 Πυλαία

Formation Emploi	
<p>TIMERA, Mahamet Logiques familiales, communautaires et scolarisation de jeunes filles d'origine africaine noire en France. [Rodinná logika, logika komunity a vzdělávání dívek pocházejících z Černé Afriky ve Francii.] Formation Emploi, 1999, č.65, s.57-75. Lit.19. Na vzdělávání dívek z rodin pocházejících z Afriky působí jednak snaha o zachování kultury etnika a o udržení statusu dívek odpovídajícího normám komunity, jednak vliv školy usilující o jejich akulturaci, asimilaci a přizpůsobení zvyklostem francouzské společnosti. Rodiče se zpravidla staví pozitivně k explicitním záměrům školy (poskytovat vědomosti, umožnit přístup k povolání), jsou však rezervovaní k jejím záměrům implicitním (asimilace a pofrancouzštění dětí přistěhovalců). V rodinách přistěhovalců existují jiné představy o cílech a průběhu vzdělávání hochů a dívek. V případě školního neúspěchu hoši zpravidla opouštějí školu a vstupují na trh práce. Dívky naproti tomu pokračují ve vzdělávání jinými cestami, protože podle tradice mohou opustit rodinu až po svatbě. To vede k tomu, že získávají obvykle vyšší vzdělání než hoši a než mají jejich rodiče.</p>	<p>ALBA, Richard D. - HANDL, Johann - MÜLLER, Walter Les inégalités ethniques dans le système scolaire allemand. [Etnické nerovnosti v německém školském systému.] Formation Emploi, 1999, č.65, s.77-101. 3 tab., 4 schémata, lit.64. S využitím údajů shromážděných dvěma šetřeními (Mikrocensus 1989 a Socioekonomický panel) se zjišťuje, zda jsou při školním vzdělávání v Německu znevýhodněni příslušníci etnických minorit. Ukazuje se, že italské, turecké a jugoslávské děti častěji než děti německé získávají vzdělání v málo prestižním druhu školy (<i>Hauptschule</i>) a opouštějí vzdělávací systém, aniž by získaly kvalifikaci. Naproti tomu řecké děti častěji než děti německé vstupují na gymnázium a pokračují ve vzdělávání na vysokých školách. Výzkum prokázal, že tyto rozdíly souvisejí s kulturním klimatem rodin jednotlivých etnických skupin a s tím, do jaké míry děti absolvovaly školní docházku v Německu.</p>
<p>AVENTUR, François - HANCHANE, Saïd Inégalités d'accès et pratiques de formation continue dans les entreprises françaises. [Nerovnost v přístupu a praxe dalšího vzdělávání ve francouzských podnicích.] Formation Emploi, 1999, č.66, s.5-20. 2 grafy, lit.14. Sledují se různé formy nerovnosti v přístupu jednotlivých profesních skupin k dalšímu vzdělávání a způsoby, jimiž se tyto nerovnosti odstraňují nebo alespoň kontrolují. Využívají se výsledky šetření, které sledovalo situaci v letech 1984-92. Ukazuje se, že nerovnost v přístupu k dalšímu vzdělávání se snižuje tehdy, když odpovědnost za další vzdělávání přejímají podniky. Záleží i na způsobu řízení rozvoje lidských zdrojů v podnicích.</p>	<p>DORAY, Pierre La participation à la formation en entreprise au Canada: quelques éléments d'analyse. [Účast na profesní přípravě v podnicích v Kanadě: několik prvků analýzy.] Formation Emploi, 1999, č.66, s.21-38. 2 tab., lit.52. S využitím výsledků národního výzkumu vzdělávání dospělých v podnicích se sleduje, jaký vliv na rozhodování o dalším vzdělávání mají individuální faktory, socioekonomické charakteristiky pracovního prostředí a institucionální formy nabídky dalšího vzdělávání používané v jednotlivých provinciích. Jak odpovídají klasické způsoby řízení rozvoje pracovních sil novým ekonomickým požadavkům? Účinnost různých mechanismů řízení dalšího vzdělávání při zajišťování co nejšířšího přístupu k tomuto vzdělávání.</p>
<p>FOURCADE, Bernard - OURTAU, Maurice Le BEP: un diplôme, deux finalités? [BEP: jeden diplom, dvojí cílové zaměření?] Formation Emploi, 1999, č.66, s.39-55. 2 tab., lit.18. Vysvědčení o odborném vzdělání (Brevet d'études professionnelles - BEP) má jednak umožňovat přímý vstup do zaměstnání, jednak má otevírat cestu k dalšímu studiu. Výzkum sledoval, do jaké míry tato vysvědčení plní obě uvedené funkce. Ukázalo se, že situace se v jednotlivých oborech liší. Ve 12 nejvýznamnějších oborech, v nichž studuje 80% žáků připravujících se k získání BEP, 90% absolventů pokračuje ve studiu, v jiných oborech plní studium spíše úlohu profesionalizační. Zjištěné rozdíly jsou závislé především na sociálních a profesních podmínkách v jednotlivých odvětvích.</p>	<p>CAM, Pierre Les interruptions d'études, entre flânerie ostentatoire et cursus canonique? [Přerušeni studia, mezi okázalou zahálkou a normálním studiem?] Formation Emploi, 1999, č.66, s.57-78. 5 tab., 6 grafů, lit.32. Případy přerušeni vysokoškolského studia a jejich příčiny. Častěji přerušují studium studenti žijící v nepříznivém rodinném prostředí. Ti, kteří se ke studiu vracejí, jsou starší než jejich spolužáci. Nemohou však vedle studia přijmout zaměstnání (jako stejně staří studenti vyšších ročníků), protože v prvních ročnících vysokoškolského vzdělávání to prakticky není možné. To v některých případech vede k opětovnému přerušeni studia. Ti, kteří se ke studiu vracejí po delším přerušeni, mají potíže s přizpůsobením se životu studenta.</p>

Formation Emploi	CEDEFOP Info, 1991, č.1
<p>LAURENCIN, Jean-Paul - SONZOGNI, Michel Choix d'organisation du travail et dynamique des compétences dans l'entreprise. [Výběr organizace práce a dynamika kompetencí v podniku.] , 1999, č.66, s.79-92. 2 tab., lit.31. Ve většině francouzských podniků se v organizaci práce spojují prvky dvou protikladných forem - tayloristické a ohnoistické (podle T. Ohno, který je tvůrcem systému výroby v podnicích Toyota). Dává se přednost individuálnímu osvojování profesních kompetencí potřebných pro řešení aktuálních problémů před obecným, kolektivním získáváním kompetencí, které se uplatní v delším časovém horizontu. Udržuje se tradiční model založený na hierarchických strukturách řízení a kontroly, proti kterému stojí model počítající s autonomií pracovníků a se získáváním vědomostí a dovedností. Pomocí Aokiho metody se zjišťují souvislosti mezi výběrem strategií získávání kompetencí a způsoby organizace práce v podnicích.</p>	<p>Italy – Plans for longer compulsory schooling and an integrated education and training system. [Itálie - Plány na delší povinné vzdělávání integrovaný systém vzdělávání a přípravy.] S.9. France – National association for the vocational training of adults: seven objectives for the future. [Francie – Sdružení pro odborné vzdělávání dospělých: sedm úkolů pro budoucnost.] S.10. Ireland – New departure for adult education. [Irsko – Nový start pro vzdělávání dospělých.] S.11. Sweden – The Swedish employment market takes a great interest in QVE. [Švédsko – Švédský trh práce se velmi zajímá o QVE (kvalifikační profesní vzdělávání.)] S.13. United Kingdom – National Vocational Qualifications (NVQs) – Are there too many? Why are there such wide variations in costs? [Spojené království – Národní profesní kvalifikace – Je jich příliš mnoho? Proč se náklady na ně tak liší?] S.16.</p>

Jak si vedou afričtí Američané (*African Americans*) ve vzdělávání a na trhu práce

Týdeník *Newsweek* uveřejnil letos v jednom ze svých červnových čísel statistické údaje porovnávající postavení Američanů černé pleti s postavením bílých Američanů v oblasti školství, zdravotnictví a ekonomiky. Z článku jsme vybrali údaje týkající se vzdělávání a zaměstnanosti.

Průměrný počet bodů dosažených při standardních testech ve čtení u devítiletých žáků			Průměrný počet bodů dosažených při standardních testech v matematice u třináctiletých žáků		
Rok	1971	1996	Rok	1973	1996
Bílí	213	220	Bílí	274	282
Černí	169	191	Černí	229	252

Procento mladých lidí, kteří předčasně opustili školu v 10. až 12. třídě (věk 15-24 let)		
Rok	1991	1996
Bílí	3,2%	4,1%
Černí	6,0%	6,7%

Procento 25 až 29letých, kteří ukončili střední školu (<i>high school</i>) nebo ekvivalentní studium		
Rok	1971	1997
Bílí	82%	93%
Černí	59%	88%

Procento 25 až 29letých, kteří absolvovali <i>high school</i> a čtyři nebo více ročníků <i>college</i>							
Muži	1981	1991	1997	Ženy	1981	1991	1997
Bílí	28,4%	29,7%	34,1%	Bílé	24,2%	29,8%	36,2%
Černí	15,4%	13,7%	13,7%	Černé	14,5%	13,1%	18,5%

Procento matek černých studentů <i>high school</i> , které samy absolvovaly alespoň <i>high school</i>			Procento absolventů <i>college</i> , kteří měli v roce 1997 zaměstnání na plný úvazek		Míra nezaměstnanosti		
Rok	1972	1997	Bílí	95%		1980	1998
	36%	78%	Černí	87%	Bílí	6,5%	3,8%
					Černí	14,5%	9,0%

Pramen: Moving Forward, But Still Behind. *Newsweek*, 133, 1999, č.24, s.56-57.

Vyšší a vysokoškolské vzdělávání ve Spojených státech

Každý ze států Unie má svůj vlastní systém veřejného vyššího a vysokoškolského vzdělávání. Jeho úroveň je závislá na finanční situaci země. Federální ministerstvo školství neexistuje a proto jednotlivé státy vytvářejí vlastní politiku vzdělávání.

Základní vzdělávání (*undergraduate*) ve všech univerzitách, státních i soukromých, je čtyřleté a vede k získání *Bachelor's degree*. Po dalším roce studia lze získat *Master's degree* a po třiletém studiu doktorát (PhD).

Vedle univerzit existují stovky *Community colleges*, v nichž studium trvá dva roky. Zřizují se v blízkosti bydliště studentů, studium v nich není tak drahé jako studium na univerzitách. Po dvou letech studia mohou žáci své vzdělávání ukončit, nebo mohou vstoupit na univerzitu, a to do třetího ročníku základního studia.

Vstup na univerzity je relativně jednoduchý. Žáci sekundárních škol zpravidla mají dobrou představu o svých studijních způsobilostech, protože skládali řadu zkoušek a znají výsledky, jichž dosáhli v různých testech (*Standardized Aptitude Tests - SAT, Advanced Placements - AP*). Tyto testy připravuje soukromá nezisková instituce ETS (*Educational Test Service*), která sídlí v Princetonu. Skóre získaná v testech umožňují každému žákovi, aby srovnával své způsobilosti se způsobilostmi ostatních žáků státu a podle toho se rozhodoval o tom, o jaký druh studia se bude ucházet.

Jednotlivá vysokoškolská vzdělávací zařízení jsou po třech nebo po pěti letech hodnocena nezávislými institucemi a výsledky hodnocení se zveřejňují. Při hodnocení se přihlíží k úrovni vyučujících, k výsledkům jejich výzkumné práce, k vydaným publikacím a k perspektivám absolventů.

Proces přijímání na vysoké školy začíná v září posledního ročníku sekundárních škol. V té době si každý žák za pomoci poradce pro studijní a profesní orientaci vybírá univerzitu, o kterou má zájem, a vyžádá si od ní informační materiály a soupis podmínek pro přijetí. Navštíví i univerzitní kampus a seznámí se s životem v něm. Navazuje také kontakty se soukromými univerzitami, které získaly oprávnění přijímat studenty ze stanovených geografických oblastí. Je obvyklé, že jeden žák žádá o přijetí na čtyři až osm vysokých škol. V přihlášce ke studiu podrobně uvádí vše, čím se zabýval v posledních čtyřech letech sekundárního vzdělávání, včetně svých mimoškolních aktivit. O přijetí ke studiu nebo o odmítnutí přihlášky jsou uchazeči informováni v dubnu.

Při přijímacím řízení jsou privilegovány čtyři skupiny uchazečů:

- příslušníci defavorizovaných minorit,
- děti a vnuci vážených absolventů univerzity,
- sportovci dosahující vynikajících výsledků,
- vysoce nadaní jedinci, kteří již prokázali svůj talent (např. ve výtvarném umění, v herectví, v informatice apod.).

Univerzitní studium je velmi nákladné, poplatky mohou činit od 6.000\$ do 30.000\$, v Princetonu dosahují 28.000\$ za rok. Každá univerzita však může svým studentům poskytovat finanční podporu. Ta má mít tři formy: stipendium, prázdninové zaměstnání v kampusu, bankovní půjčky garantované státem. Některé univerzity poskytují nízko úročené půjčky svým zaměstnancům určené na podporu studia jejich dětí.

V rámci vysokoškolského studia jsou studenti velice často hodnoceni a v každém semestru skládají průběžné zkoušky. Ti, kteří při nich neuspějí, mohou získat mimořádnou studijní pomoc, především v oblasti cizích jazyků, přírodních věd a matematiky.

V důsledku správně provedeného výběru studentů jsou studijní neúspěchy poměrně řídké. Téměř všichni studenti ukončují své vzdělávání ve stanoveném termínu. I ti, kteří studium z nějakého důvodu přeruší, je obvykle nakonec dokončí.

Získávání profesorů je záležitostí univerzity. Na volná místa se vypisují konkursy, o přijetí vyučujícího rozhoduje přijímací komise. Vyučující jsou přijímáni na jeden rok, jejich pracovní smlouva může, ale nemusí být obnovena. Pokud mají doktorát a mohou předložit vědecké publikace, bývají přijímáni na tři roky. I jejich pracovní smlouva může být prodloužena na další tři roky. Poté mohou být přijati za řádné profesory, kteří nejsou odvolatelní.

Všichni vyučující jsou soustavně hodnoceni podle významnosti svých publikací, úrovně vyučování a mimoakademických aktivit v rámci univerzity. Úroveň vyučování posuzují na konci každého semestru sami studenti pomocí standardizovaného dotazníku, který obsahuje třicet otázek. ■

Podpora studentů vysokých škol ve vybraných evropských zemích

Srovnávací studie, která sledovala politiku podpory vysokoškolského vzdělávání v zemích Evropské unie a ve třech dalších zemích Evropského sdružení volného obchodu (v Norsku, v Lichtenštejnsku a na Islandu), dospěla k závěru, že všechny tyto země mají zájem na tom, aby se zvyšoval počet úspěšných absolventů vysokých škol, a snaží se pro to vytvářet příznivé podmínky. Mezi ně patří i různé formy finančního zabezpečení studentů. Rozsah tohoto zabezpečení je značný. V roce 1996 pobíralo v rámci Evropské unie stipendia 30% studentů a 12% studentů získalo půjčky. Na to bylo vynaloženo 12 miliard eur, což je 17% výdajů z veřejných zdrojů určených na vysokoškolské vzdělávání.

Rozhodování jednotlivých zemí o způsobech podpory studentů vysokých škol a o výši vynakládaných prostředků ovlivňují tři skutečnosti:

- ▣ Existuje politická vůle zajistit co největšímu počtu obyvatel vzdělání vysoké úrovně, které odpovídá požadavkům světa práce a usnadňuje sociální integraci. To vedlo k tomu, že se v posledních desetiletích výrazně zvýšil počet studentů vysokých škol. Hovoří se o fenoménu “masové univerzity”. Na vysoké školy ve větším měřítku přicházejí ti, kteří pocházejí z rodin s nízkými příjmy.
- ▣ Všechny země Evropské unie uznávají princip rovnosti přístupu na vysoké školy. V důsledku toho se hledají cesty, jak odstranit finanční překážky, které znesnadňují určitým skupinám intelektuálně nadaných zájemců vysokoškolské studium. S ohledem na růst potřeby zvyšování kvalifikace se očekává, že i v příštím desetiletí bude naléhavost prosazování tohoto principu stoupat.
- ▣ Proti očekávání se nepodařilo reálně demokratizovat vysokoškolské vzdělávání. Ve většině zemí není vysokoškolské vzdělávání přitažlivé pro ty, kteří pocházejí ze znevýhodněných sociálních skupin. Stále přetrvává souvislost mezi zájmem o vysokoškolské vzdělávání a úrovní vzdělání rodičů. Vlády jednotlivých zemí hledají prostředky, jimiž by bylo možno tuto situaci zvrátit.

Zmíněná srovnávací studie upozornila na to, že sledované země využívají k podpoře studentů vysokých škol různých prostředků. K nim patří stipendia a půjčky, které se vyplácejí přímo studentům (v některých případech v závislosti na jejich studijních výkonech), o daňové úlevy poskytované rodičům vysokoškolských studentů a o účelově vázané příspěvky sloužící k úhradě různých studijních poplatků. Připojený obrázek ukazuje, kterým formám podpory nebo jejich kombinacím dávají jednotlivé země přednost.

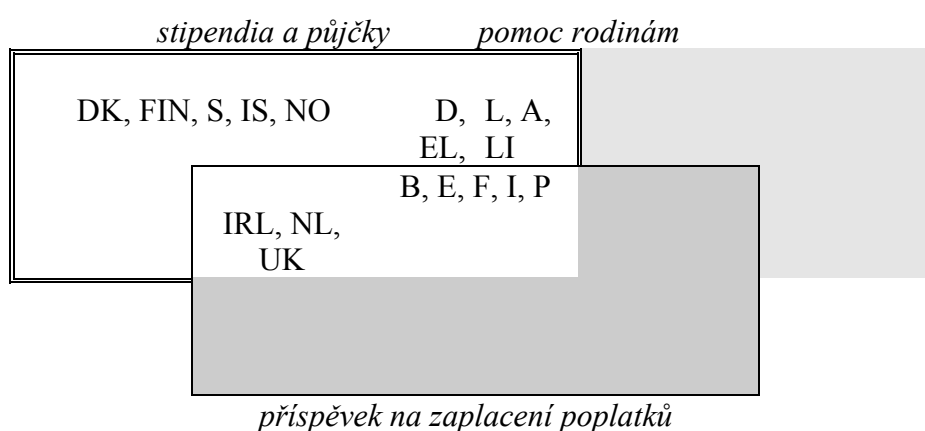
Je zřejmé, že volba způsobů podpory vysokoškolských studentů je ovlivněna politickou orientací vlád jednotlivých zemí, která kromě jiného určuje jednak míru odpovědnosti státu a občana za vzdělávání, jednak míru závislosti mladých lidí na rodině. Podle těchto dvou kritérií lze sledované země rozdělit do následujících skupin:

- » V severských zemích se zdůrazňuje přímá odpovědnost mladých za jejich budoucnost, nezávislost na rodině a za samozřejmě se považuje, že náklady na vzdělávání hradí stát. V důsledku toho rodiče nezískávají žádné příspěvky na úhradu nákladů spojených se vzděláváním jejich dětí. Podporu získávají přímo studenti v podobě stipendií a půjček. Této výhody využívá více než polovina studentů a podpora je tak vysoká, že pokrývá životní náklady.
- » V Německu, v Rakousku a v Řecku je stejně jako v severských zemích vysokoškolské vzdělávání bezplatné. Zdůrazňuje se však odpovědnost rodin za děti. S ohledem na to se

rodinám vyplácejí příspěvky i na děti, které studují po dosažení osmnácti let. Kromě toho mohou studenti získat i stipendium, jehož výše je však závislá na příjmu rodičů. Počet těch, kterým se přiznává stipendium, je nižší než v severských zemích, příspěvky na děti se však vyplácejí všem rodičům.

- » Belgie, Francie a ostatní románské země se od obou předešlých skupin odlišují tím, že v nich není vysokoškolské vzdělávání bezplatné, studenti hradí studijní poplatky nebo zápisné. I v těchto zemích jsou rodiče povinni podporovat děti při studiu, ale v důsledku toho mají nárok na daňové úlevy nebo na finanční příspěvek. Stipendia se studentům přiznávají v závislosti na příjmu rodičů. V těchto zemích mohou studenti z příjmově slabých rodin získat i příspěvek na uhrazení studijních poplatků nebo zápisného.

Využívání jednotlivých forem pomoci studentům vysokých škol ve sledovaných zemích

- » V Nizozemsku, ve Spojeném království a zčásti i v Irsku neexistuje povinnost rodičů podporovat mladé lidi v době jejich vysokoškolského studia. Uznává se totiž snaha studentů o emancipaci a nezávislost na rodině. Rodiče proto nezískávají žádný příspěvek na studující děti. Přesto je však část finanční pomoci, kterou mohou vysokoškolští studenti získat na úhradu studijních poplatků, určována podle výše příjmů rodičů.
- » Mimo tyto skupiny stojí Lichtenštejnsko, Lucembursko a Island. Tyto země nemají vlastní vysoké školy. Mladí lidé se vzdělávají v zahraničí a získávají podporu podle předpisů hostitelské země.

Významné rozdíly mezi jednotlivými zeměmi existují i v rámci uvedených skupin. Ty se týkají především podmínek, za kterých mohou studenti získat půjčky a za kterých se přiznávají daňové úlevy rodinám. Odlišují se i pravidla, podle kterých se určuje výše poskytovaných podpor. ■

Pramen:

L'aide financière aux étudiants de l'enseignement supérieur en Europe. EURYDICE: le réseau d'information sur l'éducation en Europe. Juillet 1999.

Publikace je v knihovně VÚOŠ k dispozici také v anglické verzi pod názvem Financial support for students in higher education in Europe.

Je prvním svazkem edice Key topics in education, kterou EURYDICE vydává v řadě PROFILE of ...

Proměny světa práce a pracovní právo

Při úvahách o působení tzv. megatrendů, které se nyní projevují v ekonomice, se věnuje pozornost především tomu, jaké důsledky tyto megatrendy mají nebo budou mít pro trh práce, pro organizaci výroby, pro výkon povolání nebo pro profesní přípravu. Je však zřejmé, že přímo nebo zprostředkovaně zasáhnou i další okruhy života společnosti.

Důsledky proměn světa práce pro oblast práva, a to především pro jeho část zabývající se záležitostmi souvisejícími s výkonem povolání, se zabývalo mezinárodní kolokvium, které bylo svoláno na červen 1998 do Madridu. O zprávě projednávané na tomto kolokviu referuje Alain Supiot v článku Přeměna práce a vývoj pracovního práva: evropský výhled. Z něho jsme vybrali několik podnětných postřehů a významných názorů.

Pracovní právo doposud odpovídá situaci vytvářené tradiční dělbou a organizací práce. Pracovní smlouva zakládá vztah podřízenosti pracovníka vůči tomu, kdo využívá jeho práce. Pracovník se touto smlouvou do jisté míry vzdává své nezávislosti a vyměňuje ji za sociální zabezpečení své existence. Tradičním modelem pracovního zařazení v Evropě je stabilní zaměstnání, které člověk vykonává po celý život na jednom pracovišti, nebo alespoň v jednom oboru. Vztahy mezi zaměstnanci a zaměstnavateli se řídí pracovním právem, jehož hlavním účelem je zajistit stabilitu v oblasti výkonu práce. Toto právo zpočátku chránilo pouze ty, kteří měli statut zaměstnanců. Nezávislí pracovníci, pracovníci ve svobodných povoláních, zemědělci a pracovníci některých dalších kategorií výhod pracovního práva nemohli užívat. Brzy se však i oni začali domáhat stejné ochrany, jakou měli zaměstnanci. Šlo jak o ochranu vztahující se na celé profesní skupiny (právo na stávku, na kolektivní vyjednávání), tak o ochranu jednotlivce (sociální zabezpečení).

V současné době se situace rychle mění, fordovský model výroby postupně mizí. Rozvíjí se taková organizace práce, v níž má zaměstnanec do značné míry samostatné postavení. Práce se v některých případech externalizuje, rozvíjí se "subdodavatelské" vztahy. Dochází k oslabování funkce

pracovního práva. Odvětví s tradiční výrobou s nízkou přidanou hodnotou toho využívají k oslabování finanční váhy lidského faktoru, odvětví s inovačními strategiemi chtějí tímto způsobem váhu lidského faktoru zvýšit a kladou důraz na jeho iniciativu, kompetentnost, kvalifikaci. Tím však dochází k narušení rovnováhy mezi autonomním postavením pracovníka a jeho sociálními jistotami. Vzniká nová kategorie pracovníků, kteří jsou oproti tradičním zaměstnancům právně nezávislí, ale jejich ekonomická závislost na zaměstnavatelích je silná. To má závažné důsledky: roste počet osob, které se nacházejí v nejistém sociálním postavení, nejsou chráněni předpisy o bezpečnosti práce apod.

Účastníci madridského kolokvia dospěli k závěru, že je nutno platnost pracovního práva rozšířit i na osoby, které jsou zaměstnány na základě jiných dohod než jakými jsou pracovní smlouvy, a že je nutno nově formulovat status pracovníků. Dosavadní status vyvažující podřízenost či závislost pracovníka sociálním bezpečím musí být nahrazen statutem, který je s to spojit svobodu pracovníka se zabezpečením a s odpovědností. Pracovní právo musí zahrnout i právo na další vzdělávání, na angažovanost ve veřejném zájmu, na ohled vůči rodině. Musí garantovat spíše kontinuitu profesní dráhy pracovníka než stabilitu jeho

zaměstnání. Je nutno opustit model lineární profesní kariéry. Přerušování zaměstnání a období reorientace na novou profesní aktivitu musí být považována za normální situaci. Pracovní právo musí chránit pracovníka v době jeho přechodu do jiného zaměstnání, musí řešit případy spojování zaměstnání nebo nezaměstnanosti s profesní přípravou. Kromě toho se musí pracovní právo chápat v kontextu s obecnými sociálními právy, jakými je např. ochrana zdraví, minimální sociální podpora apod.

K výrazným změnám dochází v pojetí pracovní doby, která byla určujícím znakem zaměstnání. Nové modely organizace práce vedou ke vzniku netradičního uspořádání pracovní doby. Jde např. o variabilní pracovní dobu, o neurčitou pracovní dobu při "práci na zavolání - *on call*", o zkrácenou pracovní dobu, o přerušovanou pracovní dobu apod. Vzniká také "šedá zóna", v níž se pracovní doba zčásti prolíná s volným časem, jako je tomu v případě profesní přípravy při zaměstnání, práce doma, práce na zavolání apod. S ohledem na tyto nové formy pracovní doby je nutno vytvořit nové nástroje na měření práce. Nezávislé druhy práce mohou totiž vést k paradoxnímu efektu, kdy dochází - přes formální zkrácování pracovní doby - k "totální mobilizaci" pracovníků a tím k ohrožení jejich zdraví. Obdobné

důsledky může mít fragmentace pracovní doby - ta může sice vést k zvýšení osobní svobody pracovníka, ale současně i ke zvýšení jeho ekonomické závislosti. Nové formy pracovní doby se z velké většiny vymykají dosahu pracovního práva a tím mohou ohrožovat podmínky zdravého života.

Koncepce pracovního práva do značné míry závisí na pojetí úlohy státu při zajišťování podmínek pro život jednotlivce. Možnosti státu působit v tomto směru jsou nyní omezovány nejen z důvodů ideologických, ale i v důsledku internacionalizace a regionalizace různých společenských procesů. To vyvolává potřebu nově formulovat povahu a rozsah služeb, které by stát měl svým občanům poskytovat. Bylo by zřejmě žádoucí, aby se stát přeměnil ze "subjektu konajícího" v "subjekt garantující", z "instituce pečující" v "instituci asistující". Ony garance, které by měl stát poskytovat, jsou dvojího druhu: jednak procedurální, jednak věcné. Garance procedurální zabezpečují právo občana na to, aby se mohl buď sám, nebo prostřednictvím zastupujících institucí účastnit jednání o všech záležitostech, které se ho dotýkají. Garance věcné zaručují, že stát bude prosazovat sociální právo tak, jak je vyjádřeno v dokumentech Evropské unie či Mezinárodní organizace práce.

Pramen:

Supiot, Alain: Transformations du travail et devenir du droit du travail: une prospective européenne. (Přeměna práce a vývoj pracovního práva: evropský výhled.) *Revue internationale du Travail*. 1999, č. 1, s. 33-48.

Domotika, immotika, urbatika ... ?

K novým výrazům, které se v zahraničí objevují v popisech nově vznikajících povolání, patří výrazy *domotika*, *immotika* a *urbatika*. Společné je pro ně to, že označují soubor technických prostředků určených k automatické kontrole funkcí domů, zařízení v různých institucích nebo v městech a odvozeně i povolání, která se zabývají instalováním, údržbou a opravami těchto zařízení. *Domotika* je označení pro různá zabezpečovací zařízení, poplašná zařízení, automatické otevírání dveří, stahování rolet, regulace osvětlení, vytápění, klimatizace apod., která pracují v domácnostech. Zařízení, která plní obdobné funkce v kancelářích, v nemocnicích, ve školách a v jiných institucích, se souhrnně nazývají *immotika*. *Urbatika* jsou technické prostředky sloužící ve městech k řízení dopravy, k zapínání a vypínání veřejného osvětlení, k zajišťování provozu parkovišť, ke správnému chodu informačních služeb apod.

Pramen: Les diplômes de l'électrotechnique. *L'Enseignement Technique*, 1999, č. 182.

Vznik polytechnik (*Ammattikorkeakoulut*) ve Finsku

Květa Lejčková, Zorka Husová

Vzdělávání ve Finsku prodělalo od 60. let velké změny. Vzdělávací systém je upravován tak, aby vyhovoval požadavkům a cílům vzdělávací politiky. Tato politika usiluje o dosažení vysoké kvality vzdělávání, o možnost rovného přístupu k němu a o podporu celoživotního vzdělávání. Vzdělávací systém je ovlivňován změnami probíhajícími ve společnosti. Každé čtyři roky přijímá vláda nový rozvojový plán vzdělávání a výzkumu s cílem vytvořit pružnou vzdělávací soustavu. Za vzdělávací systém zodpovídá Ministerstvo školství a o rámcovém obsahu vzdělávání rozhoduje Národní rada pro vzdělávání. Jejím úkolem je také provádět evaluaci finského vzdělávacího systému. Přijímá se nová legislativa týkající se vzdělávání, desítky zákonů jsou postupně nahrazovány několika nově koncipovanými. V rámci vzdělávacího systému probíhá reorganizace řízení školství vedená snahou o vytvoření dvoustupňového systému administrativy, zahrnující pouze státní a regionální úroveň, a také sociální partneři získávají větší slovo.

V roce 1991 byla přijata zákonná úprava, která zahájila **reformu odborného vzdělávání**. Jedním z hlavních důvodů reformy byla příprava na připojení Finska do EU a ekonomická recese.

Cíle reformy odborného vzdělávání lze shrnout do několika bodů: zvýšení úrovně vzdělávání, srovnatelnost finského systému vzdělávání s mezinárodní úrovní, vytvoření polyfunkčního systému odborného vzdělávání, decentralizace řízení odborného školství, posílení vlivu obcí na odborné vzdělávání (regionální význam), zvýšení atraktivnosti odborného vzdělávání, pružná reakce odborného školství na měnící se potřeby společnosti, zavedení půlroční odborné praxe.

Díky této reformě vznikly v roce 1991 v oblasti odborného vzdělávání jako nový prvek - *polytechniky* tzv. **Ammattikorkeakoulut** (zkratka AMK), které kladou především důraz na praktickou průpravu, rozvoj komunikativních dovedností a studium cizích jazyků. Modelem pro jejich vytvoření byly jednak německé *Fachhochschulen*, holandský systém HBO, vliv měl i britský systém polytechnik. Finsko však žádný z výše uvedených systémů zcela nepřevzalo a vybudovalo si svůj vlastní.

V roce 1991 bylo zahájeno vzdělávání na 22 experimentálních polytechnikách. Na základě příznivých výsledků experimentu, dobrých výsledků evaluace provedené zahraničními institucemi a změn ve finské ekonomické struktuře, schválil Parlament v roce 1995 zákon, který ustavil soustavu tzv. *stálých a dočasných polytechnik*. Podle tohoto zákona je každý rok určitý počet dočasných polytechnik po splnění daných kritérií přeměněn na stálé (v roce 1996 bylo ustanoveno prvních devět stálých polytechnik). V roce 1998 existovalo celkem 32 polytechnik, z toho 20 stálých a 12 dočasných. V roce 1999 už bylo akreditováno 24 stálých polytechnik a 7 dočasných. Předpokládá se, že v roce 2000, kdy má být reforma dokončena, dosáhne celkový počet polytechnik 25, maximálně 27. Všechny získají statut stálé polytechniky a, jak je vidět z uvedených čísel, dojde v některých případech k jejich spojení. Celkový počet studentů dosáhne hodnoty 110 000.

Součástí reformy je široký podpůrný program, který si klade za cíl zajistit *dobrou kvalitu neuniverzitního sektoru, intenzivnější spolupráci vzdělávacího centra s centrem praktické výuky, podporu dalšího vzdělávání učitelů polytechnik a rozšiřování nových metod výuky s využitím informačního systému, širší a hlubší mezinárodní spolupráci a cizojazyčnou výuku na polytechnikách.*

Charakteristické rysy polytechnik

Řízení polytechnik probíhá na stejném principu jako řízení univerzit, je dáno zákonem a za tento typ vzdělávání zodpovídá vláda. Právo na vzdělání je stanoveno parlamentem, který rozhoduje o obecných principech vzdělávací politiky; vláda a ministr školství jsou pověřeni prosazováním těchto principů ve vzdělávání. Vláda rozhoduje o počtu studentů, určuje oblast, kde bude polytechnika zřízena, určuje vyučovací jazyk, zaměření dané odbornosti a stanovuje požadavky na další vývoj polytechniky. Základním předpokladem fungování školy je tříletý studijní plán.

Národní rada pro vzdělávání složená z 12 členů, kteří jsou jmenováni ministrem školství na čtyřleté období, vypracovává podkladovou zprávu pro hodnocení aktuálního stavu na polytechnikách. V roce 1997 předložila Národní rada pro vzdělávání projekt evaluace a rozvoje polytechnik a vytyčila kritéria (např. význam vzdělávacího programu pro region, kvalifikace učitelů, informační systém, spolupráce s univerzitami a ostatními vzdělávacími institucemi, mezinárodní spolupráce, vzdělávací služby v regionu), která jsou definována v příslušné legislativě. Kontrola kvality práce na polytechnikách začala formou pilotního projektu, kterého se zúčastnily z vlastní iniciativy čtyři polytechniky. Hlavním cílem projektu bylo zdokonalení vzdělávacího procesu. Polytechniky si v rámci projektu vytvořily vlastní hodnotící systém využívající především zpětnou vazbu. Ve svých projektech se snažily skloubit samotný průběh hodnocení s dalším programem evaluačních aktivit na polytechnikách a zapracovat vzniklé požadavky či doporučení přímo do hodnotící zprávy a vlastních koncepčních materiálů. Výsledky pilotních projektů i průběh celé kontroly na polytechnikách z období 1997-98 byly publikovány. Každoročně probíhají na několika polytechnikách hodnocení, která by měla být ukončena v roce 2005.

Na *financování polytechnik* se podílejí stát i obce. Při základním způsobu financování vláda ze svých prostředků pokrývá 57% výdajů a zbylých 43% je pokryto z místních zdrojů. Další možností jsou tzv. projektové granty (Ministerstvo školství např. uvolňuje zvláštní finanční dotace pro další vzdělávání učitelů a mezinárodní výměnu učitelů i studentů), které představují asi 5,5% a tzv. přídatné granty - pouze 0,5%.

Pro *vstup na polytechniky* je požadováno buď všeobecné, nebo odborné vzdělání ukončené maturitní zkouškou, základní odbornou kvalifikací, eventuálně ekvivalentní mezinárodní kvalifikací. Počet studentů je omezený, proto se provádí výběrové řízení na základě přijímacích zkoušek. Studium je bezplatné a je vybudován systém studentských finančních podpor.

Délka studia je minimálně 3 roky, maximálně 4 roky s tím, že má být na polytechnikách uzákoněno 3,5leté studium s povinnou půlroční praxí. Akademický rok je rozdělen na dva semestry, podzimní začíná v srpnu nebo v září a končí v prosinci, jarní probíhá od ledna do května. *Studium je ukončeno* získáním akademického titulu "**Bachelor in ...**" ve studovaném oboru, který je ekvivalentní např. titulu udělovanému v německé *Fachhochschule* nebo holandské HBO. Polytechniky mají za povinnost sledovat uplatnění svých absolventů. Absolventi mohou po splnění daných podmínek pokračovat v magisterském (*Master*), případně doktorském studiu na univerzitách.

Systém hodnocení je založen na kreditech. Rozsah většiny vzdělávacích programů je 140 nebo 160 kreditů za studium (jeden kredit představuje 40 hodin přípravy včetně samostatného studia), akademický rok odpovídá 40 kreditům. Kreditní systém usnadňuje prostupnost mezi školami a také mezioborové studium.

Hlavními studijními obory na polytechnikách jsou: přírodní zdroje (4%), technologie a doprava (35%), hotelnictví, veřejné stravování a domácí hospodaření (4%), sociální služby a zdravotní péče (20%), kultura, rekreace a sport (4%). Zaměření a rozsah vzdělávacích programů zakončených získáním hodnosti musí schválit ministerstvo školství. Přestože je Finsko dvojjazyčná země, vyučovacím jazykem na většině polytechnik je finština. Mnohé

z nich nabízejí také vzdělávací programy, obvykle připravované společně s evropskými vysokými školami, které jsou vyučovány v jazyce anglickém.

Studium zahrnuje základní předměty, odborné předměty, volitelné a výběrové předměty, praxi a diplomovou práci. Polytechniky kladou důraz na samostatné studium, projektovou práci a mezioborové vztahy. Povinná doba praxe odpovídá minimu 20 kreditů, tj. jednomu semestru.

Na základě zákona o polytechnikách z roku 1995 působí na polytechnikách dvě kategorie *učitelů*; učitelé s vyšší kvalifikací mají doktorát, ostatní mají hodnost Master. Navíc musí mít obě kategorie učitelů tříletou praxi v oboru, který vyučují, a musí získat 35 kreditů v pedagogickém studiu. Cílem, ke kterému polytechniky směřují, je vytvoření učitelského sboru s 30% zastoupením pedagogů s vyšší kvalifikací. Externími členy učitelského sboru jsou často i odborníci z praxe, kteří se také podílejí na přípravě studijních programů.

Polytechniky poskytují *vzdělávací programy i pro dospělé*, kteří si tak mohou doplnit své vzdělání. V závislosti na dosaženém vzdělání a délce praxe se jim započítává určitý počet kreditů, který jim umožňuje zkrátit dobu studia. V roce 1995 představovali tito studenti 21% z celkového počtu nově zapsaných studentů.

Závěrem lze říci, že polytechniky mají v rámci finského vzdělávacího systému velký význam. Dobře promyšlená koncepce vzdělávacího systému umožňuje vzájemnou koexistenci rozsáhlé sítě univerzit a “mladého” neuniverzitního sektoru představovaného polytechnikami, které pružně reagují na podmínky a požadavky regionu. ■

Použitá literatura:

Study in Finland. Salpausselän Kirjapaino Oy, Hollola 3/1999, 7000.

Odborné vzdělávání - informace ze zahraničí: Odborné vzdělávání ve Finsku. Praha, VÚOŠ 1998.

Higher Education Policy in Finland, Ministry of Education, Helsinki 1998.

Audit of Quality Work, Publications of Higher Education Evaluation Council, Helsinki 9/1999.

Cesta po Evropě s časopisem *Le Magazine*², 1998, č.10

Reforma zákonů o vzdělávání ve Finsku

Na podzim roku 1998 začal ve Finsku platit nový zákon o univerzitách, který nahradil dvacítku dosavadních zákonů o vyšším a vysokoškolském vzdělávání. Tento zákon zvyšuje administrativní autonomii univerzit. Dělení na fakulty je nyní záležitostí samotných univerzit. Univerzitám se usnadňuje navazování těsných styků se světem okolo nich, především s podniky.

Rektoři univerzit jsou i nadále voleni, ale otevírá se možnost, aby se rektorem stala osobnost působící vně univerzity.

Od 1. ledna 1999 vstoupily v platnost i zákony týkající se základního vzdělávání, všeobecného i odborného (vyššího) sekundárního vzdělávání a vzdělávání dospělých. Jde o osm zákonů, které nahrazují dosavadních šestadvacet norem. Nové zákony vymezují cíle vzdělávání, jeho obsah, úroveň a formy vyučování. Stanovují i práva a povinnosti žáků. Pro zvýšení úrovně vzdělávání se zavádí systém hodnocení, který má současně sledovat plnění vzdělávacích úkolů.

² Časopis *Le Magazine* vydává Evropská komise, DG XXII: “Vzdělávání příprava a mládež”. V knihovně VÚOŠ je tento časopis k dispozici v anglické (s podtitulem *Education, training and Youth in Europe*) a ve francouzské (s podtitulem *Education, Formation et Jeunesse en Europe*) verzi.

Snaha o vyrovnání šancí belgických žáků

Od začátku devadesátých let přijalo Francouzské společenství Belgie řadu opatření, která mají napomoci ke snížení školního neúspěchu a k odstranění předčasného odchodu žáků ze škol. V červenci 1997 vstoupil v platnost zákon, který má "zajistit všem žákům stejné šance sociálně se emancipovat". K tomu se využívá dvou typů opatření. První typ opatření má povahu pozitivní diskriminace. Vzdělávací zařízení jsou rozdělena podle sociálně - ekonomických kritérií a v závislosti na tom jsou diferencovaně finančně podporována a personálně zabezpečována. Vznikla zvláštní školská služba, která má za úkol pečovat o upevňování důvěry mezi žáky a vyučujícími, rodiči a školami. Byla ustavena Komise pozitivní diskriminace, jejímž úkolem je koordinovat různé projekty směřující k odstranění nerovností šancí žáků. Druhý typ opatření se týká všech školských zařízení a je zaměřen na prevenci násilí ve školách a na odstranění absenci žáků.

V Itálii byl schválen statut žáka

Rada ministrů schválila 29. května 1998 Statut žáků a žákyň sekundárních vzdělávacích zařízení. Vedla ji k tomu snaha odstranit konflikty, k nimž docházelo mezi účastníky sekundárního vzdělávání. Statut vychází z mezinárodní konvence o právech dítěte. Vymezuje korektní vztahy mezi žáky a profesory. Uznává stejnou hodnotu jejich osobnosti, ale zdůrazňuje rozdílnost jejich rolí a potřebu vzájemného respektování. Uvádí do života základní práva, jakým je právo na vlastní přesvědčení a svobodné vyjadřování, právo na sdružování, právo na informace a právo na soukromý život.

Statut zdůrazňuje, že vyučující jsou povinni přizpůsobovat didaktické postupy potřebám žáků, a žákům je dána možnost vyjadřovat se k nim. Hlavní povinností žáka je navštěvovat pravidelně vyučování a angažovat se v něm. K dalším povinnostem patří respektovat právo ostatních, chránit majetek školy a zachovávat školní řád.

Finsko prodloužilo dobu vyššího odborného sekundárního vzdělávání

Do roku 2000 se má sjednotit délka (vyššího) odborného sekundárního vzdělávání a ve všech oborech má činit tři roky. To má umožnit, aby žáci získali dostatečné základní znalosti potřebné pro plnění úkolů v široce vymezené profesní oblasti a odpovídající speciální způsobilosti k výkonu určitého povolání. Do všech druhů vyššího odborného sekundárního vzdělávání bylo zařazeno šestiměsíční období vzdělávání v podniku. Ve všech oborech se zavádí testování odborných způsobilostí, při nichž žáci musí prokazovat úroveň získané profesní kvalifikace. Tyto testy se sestavují ve spolupráci se sociálními partnery.

Reforma dalšího odborného vzdělávání v Norsku

Norská vláda předložila v květnu 1998 parlamentu Bílou knihu týkající se reformy dalšího odborného vzdělávání. Tato reforma je založena na následujících principech:

- ✧ reforma se týká dalšího vzdělávání všech dospělých, ať jsou zaměstnání nebo ne;
- ✧ na reformě dalšího odborného vzdělávání se podílejí zaměstnavatelé, zaměstnanci a stát, a to jak na jeho financování, tak na jeho organizaci, rozvíjení a využívání;
- ✧ reforma má zajistit, aby další odborné vzdělávání poskytovalo účastníkům teoretické vědomosti i praktické dovednosti, aby rozvíjelo jejich tvořivost, iniciativu, schopnost spolupráce, hodnotové systémy a vzorce chování;
- ✧ s ohledem na strukturu norských podniků je nutné, aby další odborné vzdělávání přihlíželo k potřebě zvyšovat kompetence pracovníků malých a středních podniků a aby napomáhalo rozvoji regionů;
- ✧ další odborné vzdělávání má být organizováno tak, aby uspokojovalo poptávku, aby bylo dostupné, flexibilní, přizpůsobené potřebám zaměstnanců i podniků a aby využívalo kompetencí, které jeho účastníci již dříve získali;
- ✧ musí být vypracován způsob, jak posuzovat a hodnotit kompetence, které dospělí získali vně vzdělávacího systému. ■

Vzdělanostní struktura obyvatelstva ve věku 25 - 64 let ve vybraných zemích (1994)

Portugalsko	81%	8%	3	7%
Španělsko	74%	11%	4	11%
Itálie ¹⁾	67%	26%		8%
Řecko	55%	27%	6%	12%
Irsko	55%	27%	10%	9%
Belgie	51%	27%	12%	10%
Dánsko	40%	40%	6%	14%
Nizozemsko ¹⁾	40%	38%	21%	
Finsko	36%	44%	9%	11%
Francie	33%	50%	8%	9%
Rakousko	32%	60%		²⁾ 6%
Švédsko	28%	46%	14%	12%
V. Británie	26%	54%	21%	12%
Kanada	26%	28%	29%	17%
Norsko	19%	53%	11%	16%
Švýcarsko	18%	61%	13%	8%
Německo	16%	62%	10%	13%
USA	15%	53%	8%	24%

¹⁾ Itálie a Nizozemsko, ISCED 5 0%

²⁾ Rakousko, ISCED 5 2%

Česká republika ³⁾	14%	76%		10%
-------------------------------	-----	-----	--	-----

³⁾ Údaje týkající se České republiky jsou pouze orientační. Jsou převzaty ze Statistické ročenky České republiky '95, z tabulky 10-14, která uvádí informace o pracovních silách ve věku od 15 let (horní hranice není stanovena).

	ISCED 1 + 2 - počáteční vzdělání, sekundární vzdělání I
	ISCED 3 - sekundární vzdělání II
	ISCED 5 - neuniverzitní terciární vzdělání
	ISCED 6 + 7 - vysokoškolské a postgraduální vzdělání

Pramen: Ausbildung im gesellschaftlichen Wandel. Thessaloniki, CEDEFOP 1998. ■

23 % z dospělé populace Irska tvoří funkčně negramotní. Ve vyspělých evropských státech je vyšší míra negramotnosti dospělých pouze v Polsku (42 %).

Pramen: Numbers. Time, 154, 1999, č.6, s.14.

Připravujeme:

- Tendence a trendy v evropské profesní přípravě
- Uplatnění osob s nízkou úrovní vzdělání na trhu práce
- Konvence o odstranění nejhorších forem práce dětí